

si desumpta metaphora a medicis applicantibus medicamenta, que in se sunt contraria et destructoria nature: qualia sunt purgantia, urentia, exsiccanlia, mordicanlia, que in se ita sunt nature contraria, ut vere dicantur ejus venenum; quale est diagridium, seamonea, colocintide, castiea: et hæc quidem que talia in se sunt, moderata et contraperata a medico, vira habent medicamentorum, et maxime proficua ipsi nature redduntur. Unde et medicus eorum malignitate utitur ad salutem hominum promovendam, temperando eorum malitiam, mordacitatem, noxiam vim ac facultatem: qui solummodo ea applicat, cum ad salutem sunt necessaria, aut ad superfluos noxiosque humores expellendos vel exsicandos; id tamen precipue observat in eorum applicatione, ut nullatenus ultra vires patientis applicari permittat: malfit propterea et ponderat ea non tantum secundum libras et uncias, sed et secundum drachmas et scrupulos, imo et secundum granis, sciens horum vim contra naturam nostram, que nisi temperatissima applicentur, exitium et mortem certissime inducent. Ita ergo Deus se habet, et siquidem diaboli malitia iniqua, et mala in se contrariaque nature nostre; cujus exitium omnibus viribus desiderat et procurat; temperata tamen a celesti medico, nobis redditur proficua ad superfluum purgandam, torporem excutiendum, excedens virtutes, acuenda vires spirituales, animamque ad excellentiorem coronam disponendam. « Non quasi crudelis suscitabo eum, » inquit Deus ad Job *infra*. cap. XL, l. 4. agens de demone sub specie ceti. Crudelis esset medicus, qui tantum ad torquendum hominem et comburendum eum applicaret ei potionem amarum, aut gladium scindentem carnes, aut serram secantem crur, aut cauterium ardentissimum; similis profecto Neroni, qui tantummodo ad comburendam Romam jussit ignem applicari. Pius tamen et benignus est, qui tunc quantumque aspera, acris et mordicanlia applicat ad salutem et bonam valetudinem. Non ergo Deus demonem suscitavit, id est permittit adversus nos exurgere et suscitari quasi crudelis, sed tanquam pius benignusque medicus, ad nostram salutem, videlicet cum id nobis utile expediensque est. Ideo nequaquam concedit, ut absolute diaboli malitia nobis applicetur; nec eum, sicut agere quantum vult, quin potius malitie ipsius vires ac facultates contemperat, et nulla ratione nobis applicari ordinat, nisi secundum mensuram determinatam. « Mensurat, » inquit S. Chrysostomus supra citatus, nobis Deus deus certamina: « metitur enim et expendit attentissime, qui cordis nostri intima lustrat, vires e jusque, non tantum eas, quas a natura, sed precipue, eas ab auxilio gratie quisvis habet, nec ullatenus ultra tales vires permittit nobis diaboli malitiam aut actionem applicari.

15. HUC MONTES HERBAS FERUNT: OMNIS BESTIA

agri ludent. — Hoc de elephante quidam ideo dictum existimant, quod voracissimus sit, ad quem unum sustentandum videntur necessarii omnes montes herbiferi; qui cum in illis pascitur, ita se mitem exhibet, ut eorum eo cetera animalia adeo sine timore subsistant, ut ludere dicantur: elephas enim sanguinarius non est, sed clemens; non carnibus, sed herbis vescitur. Tradunt autem illum tanta esse mansuetudine proditum, ut si quando per greges animalium transiret, ne forte ejus conspectu terreatur, proboscide velut manu significare se nihil horum, sed inoffense transitorum: quibus alio modo cononunt que de elephante Plinius scripsit lib. VIII, cap. vii. Verum commodius hæc de demone, quem Deus hic precipue describere intendit, explicantur; ita nimirum, ut loquatur de mystico ejus corpore, quod sunt iniqui, voluptatum et deliciarum amatores, ut sæpe B. Gregorius annotavit. Cui expositioni concinunt Septuaginta, qui sic vertunt, *iniqui sicut in herba accedens autem ad montem voracitatem ferit locustam quatuordecim in tartaro*, id est, diabolus ad tentandum Ecclesiam multos detrahit in tartara: vel, ut Olympiodorus exponit, *accedens ad occidendum Christum latifecit suos socios et impios*. Loquendo igitur de demone, quantum ad corpus ejus mysticum, « huc montes herbas ferunt: » nam ad hoc demonis corpus impingendum, delectandum et voluptate afficiendum omnia fructificare videntur: ad illius delicias, voluptatem et gulam servant montes et valles, campi et horti, maria et æra: ad voluptates illius queruntur herbe deliciose in montibus, fructus suaves in vallibus, extrahuntur pisces nari, aves aeris capiuntur, et memorum feræ conquiruntur. Sed quid inde sequitur?

OMNES BESTIE AGRI LUDENT IBI. — Bestiarum nomine vitia intelliguntur, que quia tunc libere orientur et procedunt, dicuntur ibi ludere: ex nimia enim voluptate carnis illa vitia oriuntur que S. Paulus enarrat *Galat.* v, 19: « Fornicatio, immunditia, impudicitia, ira, rixa, » etc.; et vere accidit quod dixit Isaias cap. xiii, 21: « Requiescent ibi bestie, et replebuntur domus eorum draconibus; et habitabunt ibi struthiones, et pilosi saltabunt ibi; et respondebunt ibi ulule in edibus ejus et sirenes in delubris voluptatis. » Quem locum egregie S. Chrysostomus hom. 6 in *Matth.* ad nostrum explicat institutum: « Quid mirum, inquit, si videas tot tantaque vitia ludere in leipso discurrere et quasi ludere, si corpus tuum ita voluptatibus impinguas, ut facias omnes mundi delicias ipsi servire? si ventri tuo inserviant montes, valles, maria, » etc. Ex hac ergo radice diabolus ita gemina producit. D. Thomas et Cajetanum hunc locum similiter de diabolo interpretantur, cujus agricolatio est in montibus, hoc est in principibus malis: ibi enim seminat exempla pessima in populum, quare « omnes bestie agri ludent

Elephas animal voracissimus.

Elephas animal mansuetum.

Iniqui sicut accedens ad montem voracitatem ferit locustam quatuordecim in tartaro.

Elephas animal voracissimus.

Terræ omnia servant voluptuosia.

Vitia bestie comparantur.

Demonis agricolatio in montibus.

ibi, » id est adhererebunt et impii asseclæ: per principes enim malis ludent sibi diabolus populum malum. Quod si verum montium nomine, ut sæpe in Scriptura contingit, justis, et bestiarum appellatione iniqui et peccatores significantur, non videat bestias demoni ludere, dum illum suis flagitiis delectant, et justos, proh dolor! herbas offerre, dum his saltem peccatis levibus, que manant ex impugnatione vitiorum, ipsum utcumque sustentant? Mons ergo, id est justus, qui cupit non offerre diabolo hujusmodi pabula, radices herbarum, id est vitia, ex quibus defectus isti manant, excindat: nam his omnino destructis, non erit difficile herbarum pabulum auferre, id est nobiliora ista et crassiora peccata devitare.

Porro id quod Vulgatus reddidit *ludent ibi* in Hebræo est verbum *לדנו* *sahhak*, quod proprie significat *illudere*, irridere; quod quidam ita explicant, ut voluerit Deus rem mirabilem circa elephante explicare: ipse quippe est, qui inter animalia terrena primas tenet; nihilominus hæc illius grandis miseria, quod a minimis animalibus ita impugnantur, ut his sese irridendum propinet, nam accessit ab eis, motibus furiosis et inordinatis circumagitur: videns quippe murrem, quem maxime odit, vehementer conturbatur: chameleon ab ipso nesciente inter pabula devoratus adinstar veneni totum ejus corpus infestat commoque: suis sive porci grunntum, teste Plinio lib. VIII, cap. x, ita graviter fert, ut quamvis a primo ætatis tempore mansuetus domesticus fuerit, tanquam furis incitatus, nullum ordinem teneat: cujus rei exempla refert *Ælianus* lib. I, cap. xxxiii, hirundine in potu hæusta intolerabili dolore afficitur, et mirum in modum torquetur a vermiculis cæruleis prope Gangem. De quibus omnibus vide Plinium lib. VIII, cap. x et xvii, Solinum lib. IX, cap. xv, et Aldrovandum *De Quadr. solib.* Certe res admiranda est, tantum tantique grande animal, quod omnibus aliis eminet, ita a minimis bestiis conturbari posse, ut illud totum tremementem ac rugientem reddant. Sed magis mirandum est, hominem prudentem ac strenuum, qui ratione eminet, per quam possit cognoscere, quam exigui momenti sit verbum hominis sibi improperantis, nihilominus vel a minimo verbo ita conturbari, ut seipsam via confineat qui fremat præ indignatione, ac toto pectore contremiscent et inflammetur.

46 et 47. SUB UMBRA DORMIT IN SECRETO CALAMI, ET IN LOCIS HUMENTIBUS PROTEGUNT UMBRE UMBRAE EJUS: CIRCUMDABUNT EUM SALICES TORRENTIS. — Loca describit, in quibus elephantes versari solent: proprium enim, inquit *Ælianus* ex Aristotele lib. IX *Hist. Animal.* cap. xlvii, elephanlorum est nature rosca et palustria amare et amnes amplecti, ubi versari maxime student; unde etsi fluviatiles non sint, riparios dicere possumus. Plinius quoque lib. VIII, cap. x, gaudere amilibus maxime tradit, et circa fluvios vagari, sed propter magni-

tudinem nature non posse; Aristoteles vero non simpliciter non nature posse ait, sed non salisid posse propter pondus sui corporis: idcirco autem humidis locis delectantur, quod vehementi siti urgeantur, ut seq. vers. declarabitur. Secretum ergo calami locum calamis obiectum appellat: elephas quippe loca uliginosa ad quietem amat; quod vero addit: *Protegent umbrae umbram ejus, etc.*, ejusdem rei amplificatio est. Quidam non indocte hos duos versus per interrogationem legendos esse credunt negatione solvendam, *q. d.* « Numquid in secreto calami esse potest, aut ejus umbram umbrae protegent, aut circumdabunt eum salices torrentis? » Minime, cum tanta sit corporis vastitate, que calamos salicesque longe superat. Tropologie *Behemoth*, qui figuram refert diaboli, diverticula querit, latebras secretum, in quibus somnos capiat; precipue autem conquirat calami umbram, in qua requiescat; quid autem est quod calamos querat ad cubandum? quia nimirum inani foliorum sonitu arundines ablandantur, et somnos conciliant. Sensu autem morali assentatores calami sunt, qui vel leve aure cedunt, et modo in illam modo in contrariam partem inlectuntur prout mollis aura adspiraverit; et assentatores modo aliquid landant, modo etiam illud ipsum vituperant, juxta principis voluntatem, ad quam omnino se effluunt. Tum etiam arundines nullum fructum ferunt, sed inani foliorum viriditate luxuriant; sic assentatores nullum quocumque fructum ferunt. Arundines hujusmodi abundantiam amant, et adulatores principum virorum lateri continenter adherent; odorant autem viros pauperes, humilesque continentur.

He autem arundines dum inani motu ludunt, diabolus ad somnum et quietem trahunt. Sane diabolus dicitur tenere omnium iniquorum corda, verum in precordiis aliorum peccatorum vigilat, in animis vero adulatoreum, et eorum quibus assentantur, dormire perhibetur; in primis, quia dum adest assentator, non habet diabolus quod agat, atque adeo quam optime potest dormire et requiescere, nam qui aliis blanditur vires gerit diabolus; neque diabolus habet quid faciat, unde placidos capiat somnos, et in utramque autem stertit. Tum etiam dicitur dormire, quia securus degit, neque timet ab hoste exterreri ac suscitari: milites dum hostem timent, vigiles adhibent, qui illos de hostium adventu moneant, sed si non adsit inimicus, securi degunt: ita etiam diabolus dum aliorum iniquorum corda possidet, vigilans agit, sibi que consulit, ne expellatur; sed dum adulatores tenet dormit, neque adversarios timet. Tum etiam dormire dicitur, quia dum adest assentator longiores in homine moras trahit; cumque somnos homini a natura datus ad fessas animi vires instaurandas et robur recolligendum: ita etiam diabolus per adulatores vires colligit, ut commodius homini nocere pos-

Calamus symbolum insensatum.

In his diebus holus quæsit, et cur.

18. **Demons moratur in hominibus otio torpentes**
 sit. Denique cum somnus voluptatem homini afferat, et malorum oblivionem inducat, optime dicitur diabolus in assentatore dormire, quia tantam ex eo capit voluptatem, ut malorum etiam suorum obliviscit quodammodo videatur. Umbrosa ergo et humanita loca, in quibus Behemoth, id est demon, placide quiescit ac moratur, sunt assentatores, et homines otio torpentes et inertes; quorum studium est estum laboremque detrectare. De quibus lege S. Gregorium lib. XXXIII *Moral.* cap. III, ubi lascivos et superbos iisdem associat, quem secutus deinde Isidorus Hispanensis lib. II *Sent.* cap. XXXIX: « Principaliter, inquit, his duobus vitiis diabolus humano generi dominatur, id est superbia mentis, et luxuria carnis; unde et Dominus in Job loquitur de diabolo dicens: *Sub umbra dormit in secreto calami, in locis humentibus.* Per calanum enim inanis superbia, per loca vero humanita carnis demonstratur luxuria: per hanc enim duo vitia diabolus humanum possidet genus, vel dum mentem in superbia erigit, vel dum per luxuriam carnem corrumpit: » sic ille.

Excusationes inveniunt peccatum, et edificat ruinam.
 PROTEGUNT UMBRE UMBRAN EJUS, — id est umbras multiplicat, ut felicitate delinquant, umbram delicti umbra excusationis abscondens et protegens: temeritatem facinororum protegit patrocinio sive umbra excusationis; cujus beneficio Behemoth non apparet clarus et fulgens, sed peccatorum umbra ab umbris excusationis densior, obtenebrescit magis excusatione caliginem addensante: « An melius est damnatum latere quam palam absolvi? » inquit Tertullianus lib. *De Patient.* cap. VII. « Sic filii, teste Gregorio lib. XXXIII *Moral.* cap. VI ad hunc locum, ut summa criminum dum defenditur augetur: » nam excusatio non tam adstruit innocentiam, quam edificat ruinam; siquidem non minuit delictum, sed auget; cujus augmento corrumpit virtutis edificium. Vere igitur de immani bellua Behemoth dicitur: « Protegunt umbræ umbram ejus, » id est fraudes et technas, quibus miseris homines decipit, umbris temporalium honorum tegit atque occultat, quasi vera illa et subsistentia bona in animarum pretium tribuat. Hæc S. Gregorius lib. XXXIII *Moral.* cap. IV exponit de his qui per summam fraudem seipsum tenent, et freti dignitatibus ac magistratibus, quos obeunt, propria peccata et aliena defendunt, et, ut est in veteri proverbio, « manus manum lavat. » In quem sensum adducit ibidem Gregorius illud *Isai.* XXXIV, 13: « Et orientur in domibus ejus spine, et urticae et paliurus in munitionibus ejus: » sicut enim paliurus complexis spinis adium occultidit, ita qui in potestatibus sunt constituti se mutuo defendunt, et viam justitie occultidunt, ne quid contra eos pauperes valeant.

VERS. 18. 18. ECCE ABSORBEBIT FLUVIUM, ET NON MIRABITUR: ET HABET FIDUCIAM QUOD INFLUAT JORDANIS IN OS EJUS. — Bibacitas elephantis declaratur, q. d. Elephas tantum bibit, ut videatur sibi fluvium etiam Jor-

Demons omnia technas rum unbris involvit.

Bibacitas elephantis

danem perennibus aquis abundantem totum exhaurire et exsorbere posse: est oratio hyperbolica, qua significatur, eum propter ingentem corporis amplitudinem largissime bibere. Pro illo: *Et non mirabitur, hebraice ad verbum est, et non festinabit, seu non accelerabit, id est, in tantum exhauriet fluvium, ut is bibente elephante non festinet cursum suum, sed potius, quasi ejus haustu retardatus, tantisper impetum cursu sistat, dum ille bibit. Quod autem hic dicitur de copioso potu elephantis confirmari potest ex eo quod scribit Aristoteles lib. VIII *Histor. Animal.* cap. IX, elephantem uno pastu modios macedonicos novem edere posse; sex autem vel septem edere modios in usu frequenti ei esse; amphoras aqua, mensuræ macedonice, quatuordecim uno potu hausisse, et rursus a meridie ejusdem diei octo, compertum esse. Habet quidem elephas insatiabilem sitim: nec mirum, quia est corpore ingenti, et calore nimio abundat; unde cum ad bibendum accedit, tanta aviditate et insatiabili appetitu haustum ingentem facit, ut quasi totum fluvium exhaurire velle videatur. Hanc propterea sitim egregia loquendi forma explicat Deus dicens: « Absorbebit fluvium, et non mirabitur, » id est non pro magno ducet, non laborabit, ut id agat; quod autem summe exoptat, sperat et desiderat, est Jordanem ipsum deglutire. Quibus verbis demonis affectum exprimit, non elephantis: nam, ut docet Aelianus lib. XIX, cap. XLIV, non solum non appetit elephantus aquas claras, quales sunt aquæ Jordanis, sed eas fugit et odio prosequitur: « Clara, inquit, aquæ potio elephanto inimicissima est; turbulentam ac sordidam suavissime bibit; et si ad flumen aut ad fontem accesserit, non prius quam cœnum pedibus perturbabit, et pulchritudinem aquæ deformarit, ad hauriendam aquam incumbit: » hæc ille. Demons ergo sitim non elephantis exprimere vult Deus; et quidem, ut egregie ac late prosequitur B. Gregorius lib. XXXIII *Moral.* cap. VI, *fluvii nomine naturam humanam iniquorum egregie describit, quæ procedens a primo illo fonte infecto Adam quasi fluvius tendit ad mare, id est mortem et damnationem; nomine autem Jordanis intelligit viros sanctos; aut quia eos Jordanis unda abluit et sanctificavit, aut quia aquæ Jordanis sancte reputantur, quas Deus lactu suæ mundissime carnis sanctificaturus erat: ut quia Jordanis, inquit S. Gregorius, dixeratque S. Augustinus in *Psalm.* XL, significat descensum eorum. Quod in sanctificatis completur, in quibus reperitur descensus divinarum personarum, dicente Domino *Joan.* XIV, 23: « Si quis diligit me, mandata mea servabit, et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus. » Hicque descensus considerari potest in Jordane: nam ibi descendere visus est Pater in voce, Filius in humanitate, et Spiritus Sanctus in columbe specie.**

Et non mirabitur

Sitit elephantis

Jordanis viros sanctos designat, et cur.

Sancit hanc bibacitatem sanctissimi Trinitatis.

Demons sanctissimus expetit devotus.
 Non ergo diabolus magni facit, aut sollicitè sagit, ut devoret avaros, superbos, iracundos, luxuriosos, qui naturæ corrupte cursum sequentes, ad æternæ mortis mare perenni cursu pergunt. Id quod summpere exoptat, et vehementer expetit, est deglutire justos ac sanctos, in quibus divinas personas commorari conspiciat; quos divinis donis cælo delapsis plenos videt. « Antiquus hostis, inquit S. Gregorius loco superius citato, hoc pro magno non habet, quod sub jure suæ tyrannidis terrena quærentes tenet; Propheta quippe attestante *Habac.* I, 17, cognovimus, quia esca ejus electa: neque enim mirum deputat, si eos absorbeat, quos superbia erigit, avaritia tabefacit, voluptas dilatat, malitia angustat, ira inflammat, discordia separat, invidia exulcerat, luxuria inquinans necat. Absorbebit ergo fluvium, et non mirabitur, quia pro magno non estimat, cum eos devorat, qui per ipsa suæ vitæ studia deorsum currunt; sed illos magnopere rapere nititur, quos despectis terrenis studiis jungi jam celestibus contemplantur. » Ita S. Gregorius; quibus et illud quadrat, sicut expendit B. Hieronymus lib. II *Contr. Jovin.*, quod dixit Dominus *Luc.* XXI, 31: « Ecce Satanas expetit vos ut eribaret sicut trifidum: » in eribro, inquit Euthymius, trifidum transfertur, conculcatur et confunditur: ideo eribrare est turbare, movere, concitare; vel, ut Theophylactus ait, eribrare est turbare, nocere, tentare: hoc Satanas expetit, concupivit, et appetit. Jam quidem Judam, sacerdotes, scribas, pharisæos judæopse absorbuerat, quos omnes tanquam fluvium ad mare perditionis intuebatur: id non magni faciebat, expetit enim tanquam rem sibi gratissimam et palato suo maxime delectabilem apostolos: « Expetit vos, » inquit Christus *Luc.* XXI, 28-31: quid est vos? respondit idem Christus: « Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis: et ego dispono vobis, etc. ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo, et sedeat super thronos, » etc. Hoc, inquit Euthymius, Satanas expetit, cujus mos est prestantiores expetere ad palæstram: hoc enim ipso quod aliquem videt Deo familiare, ejus donis illustrem, et ab ipso commendatum, summa siti illum expetit, sicut et B. Jobi docet historia. Cum namque tunc totum mundum quasi fluvium absorbuisset videretur, illud non pro magno duebat; sed beatum Jobum, quæsi Jordanem clarissimis virtutum aquis fluentem a Deo videbat laudatum, concupiscebat deglutire et expugnare: ita et apostolos, quos vidit a Christo laudatos, quod secum permansissent in tentationibus, et celestibus ac divinis promissionibus auctos ferre non valens, statim expetit et appetit. Optime S. Hieronymus *Epist.* 21, cum Eustochium admonisset, illam celeberrimam B. Petri vocem expendens I *Epist.* v, 8: *Adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circum quærens quem devoret,* subdit: « Non quærit diabolus

hominem infideles, non eos qui foris sunt, et quorum carnes rex Assyrius in olla succendit, de Ecclesia Dei rapere festinat: *Esca ejus,* secundum Habacuc cap. I, 7, *electa sunt.* Jobum subvertere cupit, et devorato Juda ad eribrandos apostolos expetit potestatem: » ita S. Hieronymus. De qua re videndus Origenes, qui fusc ac pulchre docet diabolus nihil facere gentiles cunctis vitis addictos, sed singulariter desiderare baptizatos nova regeneratione natos deglutire; similem Pharaoni, qui pueros populi Dei, hoc ipso quod nascebantur, et in lucem prodibant, suffocare et perdere nitebatur.

19. IN OCLIS EJUS QUASI HANO CAPRET EUM, ET IN VERS. 18. SEDIBUS PERFORABIT NARES EJUS. — Qui hæc ad litteram de elephante explicare contendunt, se in omne latum vertunt et torquent, quærentes quidnam in illo animalis reperitur, ratione cujus hæc verba in ipsum quadrare possint; et quamvis varii varia expendunt, illud non incongruum videtur, quod quidam existimant hoc ideo dictum esse, quod venatores ad elephantem capiendum vinculis laqueisque absconditis istiusmodi cibum superponant quem elephante gratum norunt, quo viso ad illum deglutendum accurrens laqueis irrefertur, et captus non secus ac piscis hamo, quem esca tenebat opterum. Qui modus est unus ex illis quos tradunt auctores, qui de capiendo elephante scribunt, ut Aristoteles lib. IX *Hist. Animal.* cap. 1; Plinius lib. VIII, cap. VII; Strabo lib. XV et XVI; Aelianus lib. XV, cap. XVI, et D. Ambrosius lib. VI *Hexæm.* cap. v, quos citat Pineda nobis. Nonnumquam etiam venatores elephanti, quem capere volunt, in foveam ad id paratam delapsi, oculos maxime ac nares, ut cæteris partibus tenuiores, ob idque feriri et dolore affici promptiores, percussunt; sed superveniente alio, iram adversus percussores elephanti simulante, prohibenteque, ne amplius eum feriant, quin etiam cibum ei gratissimum hordei porrigente, statim is mansuescit, et sese illi, ut liberatori et benefactori suo, in servitutum libenter tradit, sesoremeque et rectorum sui libentissime patitur. Narrat Philostratus lib. II, cap. v, Apollonio juxta Indum fluvium occurrisse puerum annos non plus tredecim natum, qui elephanto insidens summa omnium spectantium admiratione acriter stimulis tantam belluam urgebat; bacillo ipsum quocumque vellet dirigens agitansque. Elsi igitur elephas maxima siti corporis procreante ac robore, facillime tamen se domari et in servitutum hominis redigi patitur, præsertim oculis naribusque percussus.

Mystice sub hoc typo Deus descripsit modum, quo demonem capturus esset, quem et nunc tenet: seipsum enim coram oculis ejus exposuit famelicum et infirmum, in similitudinem carnis peccati, ad quem propterea tanquam ad cibum sibi congruum subito accessit, ut devoraret; qui tamen latente divinæ virtutis laqueo captus man-

Quomodo capiuntur elephantes.

Quomodo dens diabolus operatur.

sit. Hunc sensum sequitur B. Gregorius lib. XXXIII. *Moral.* cap. vii, annotans nos dici id *in oculis habere*, quod coram nobis positum videmus. Exsulabat diabolus se homines comprehendere in oculis eorum, sicut *Eccl.* ix, 12 «aves capiuntur laqueo et pisces hamo:» quia exhibebat eorum oculis quod concupiscerent, sub quo laqueum peccati et perditionis tendebat; ideoque illos currentes ad apprehendendum id quod sibi delectabile aut utile conspiciebant, laqueo tenebat comprehensos, quales erant illi, de quibus Apostolus ait *II Timoth.* i, 26: «Respiscant a diaboli laqueis, a quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem.» Quomodo et nunc multos comprehendit ostensa voluptate carnis, alios exposita divitiarum jactantia, multos exhibita honoris gloria: vere enim ex eo quod vident capiuntur in oculis suis, sicut pisces capiuntur hamo. Simili modo volebat Deus illum, qui alios capiebat capere, cui predixerat *Isa.* xxxiii, 1: «Qui predaris, nonne et ipse prederis? et qui spernis, nonne et ipse sperneris?» Itaque in oculis ejus, dum Christus humanitatem suam demoni instat esse, ad quam deglutendam avidè accurrebat, objecti, ipsum hamo divinitatis capivum cepit, ut Patres loquuntur. Profundius ergo aliquid hæc verba continent, quibus, juxta superius dicta, verba que ad demonem quam que ad elephantem pertinent Deus expressit; cuius postquam vires, astus machinæque descripsit, rem totam concludens, modum tradit, quo a se capiendæ erat crudelis ista bestia, dicens: «In oculis ejus quasi hamo capiet eum.» Id autem dicitur fieri in oculis, quod manifeste, clare et evidenter fit, quodque nulla ratione potest abscondi: quare voluit dicere se comprehensurum illum tam clare tamque aperte, ut captivitatem suam nulla posset tergiversatione obscurare. Nihil enim magis diabolus satagit, ut indicat B. Chrysostomus hom. 3 in *Coloss.*, quam, cum ab aliquo vincitur, illius obscurare victoriam, et suadere se non victum, sed victorem potius evasisse; more scilicet quorundam militum superhorum, qui quando majori lapsu victi sunt, magis sibi victoriam cessisse jactant. Ideo Christus assumens hunc inimicum expugnandum et revincendum, tam manifeste voluit illum superare, ut illi ceterisque omnibus victoria foret evidentissima: hoc est quod Paulus ait *Coloss.* ii, 15: «Spoliis principatus, et potestatis tradidit confidenter, palam triumphans illos in semetipso:» expende illud, *palam triumphans*, id est aperte, clare, manifeste, ut in oculis suis vere captus esse dicatur. Id ipsum et nunc Christus Deus per sanctos suos præstat, in quibus palam et manifeste de diabolo triumphat. Quomodo autem id perficit, aptissime subjungit dicens:

In sudibus perforabit naves ejus. — Naves elephantum sunt tuba illa, quam *proboles* aut *probonitan* Galenus vocat; hæc illi pro naribus, que ad extremum duo habet foramina, quibus

odoratur et respirat; quam propterea Aristoteles lib. 1 *Hist. Animal.* cap. xi, *naren proliam* validamque vocat: hæc ille utitur ad ea capiendæ que vult: cuius si foramina sudibus occultantur, omnis ejus respiratio intercepti, virtusque ita remanet compressa, ut seipsum omnino victum exhibeat: «Quid alios *sudes*, id est palos, inquit Gregorius lib. XXXIII *Moral.* cap. viii, accipimus, qui videlicet acuntur, ut ligantur, nisi acuta sanctorum consilia; quas hujus Behemoth naves perforat, dum sagacissimas ejus insidias et vigilando circumspiciunt, et superando transigunt. Per naves vero odor trahitur, et deducto flatu hoc agit, ut res etiam que longe est posita cognoscatur. Naribus ergo Behemoth callidæ ejus insidiæ designantur, per quas sagacissime nititur et ocella cordis nostri bona cognoscere, et hæc pessima persuasionem dissipare. In sudibus itaque Dominus naves ejus perforat, quia callidas ejus insidias aculis sanctorum sensibus penetrans evolvat,» etc. Hactenus de diabolo sub specie terrestris belluæ; jam de eodem sub typo belluæ marinæ, omnium maximæ ac terribilissimæ subjungit:

20 et 21. AN EXTRAHERE POTERIS LEVIATHAN HAMO, VERA 20 ET FUNE LIGABIS LINGUAM EJUS? NUMQUID PONES CIRCULUM IN NARIBUS EJUS, AUT ARMILLA PERFORABIS MAXILLAM EJUS? — Quid Leviathan vere et proprie significet dubium est, Hebræi enim varias fabulas confingunt in suo Thalmud, indignas que a nobis referantur: nonnulli auctores censent esse draconem aut terrestre animal ingens ferocissimumque, ut Camerensis, nostri temporis diligens auctor lib. IV *De Animal.* cap. vi et seq. fuisse disputat. Constans tamen et indubitata fere omnium tam græcorum quam latinorum Patrum sententia est, Leviathan esse vastissimum piscem, qui omnes alios magnitudine ac voracitate superat; quod B. Gregorius lib. XXXIII *Moral.* cap. ix, ex ipso contextu Jobi demonstrat, et Cajetanus in *Psal.* cxi, apud Hebræos ex nominis significatione confirmat: Leviathan enim significat *adversantium eorum*, id est piscem tante magnitudinis, ut ad magnorum piscium quantitatem adhuc addat, illum longo excedens intervallo. Quibus concinunt alii auctores, qui dicunt vocem *Leviathan* significare *congregationem eorum*, scilicet piscium, quasi dicas acervum piscium, eo quod tante sit magnitudinis, ut in illo uno omnes alii coacervari videantur, eo modo quo de elephante diximus vocari a Deo *Behemoth*, id est *bestia*, in plurali; quia unus cum sit, omnes bestias in se continere videatur. Nominè *Leviathan* ergo Deus supremum piscem omnium suffragio significari voluit; quoniam autem omnibus certum est piscem omnium maximum esse cetum, idcirco communior veriorque sententia est, Leviathan significare cetum. Quamvis autem nomen ceti commune sit, et genericum ad omnes majores pisces, balenam, physicerum, phocam, orcam,

Quomodo
diabolus
capiuntur
homines.

Christus
manifeste
diabolo
capitur
ut trimum
phavit.

Elephantum
naves
sunt pro
bocis
ejus.

Vera 20
et 21.

Leviathan
quid significat?

Nomen
ceti quid
significat?

pristen, lamiam, caniculam, similesque ingentis magnitudinis marinas bestias, ut ex variis auctoribus tam sacris quam profanis constat; quoniam tamen, ut Plinius lib. IX, cap. iii et iv dixit, inter omnes hujusmodi belluas balena notior est, et omnibus major, nomen ceti communiter assumitur ad balenam significandam; cuius magnitudinem, qui de rerum naturis disputant, quasi immensam describunt: Solinus enim cap. xxxvi, et Plinius lib. IX, cap. iii, iv, vi, expresse asserrunt, dari cetum tante magnitudinis, ut occupet quatuor jugera terre, hoc est tantum spatium, quantum quatuor diebus per bovm arare potest, adeoque magno monti æquale. Quod et Cajetanus loco supra citato tanquam communem sententiam affirmavit; et divus Ambrosius lib. V *Hexæm.* cap. x, asserrunt se id didicisse ab illis qui viderunt. «Constat, inquit D. Basilus hom. 7 in *Hexæm.*, hæc animalia tante esse molis, ut maximis montibus æquantur; que cum ad summam aquæ superficiem enatarint, instar insularum sepeperum apparent, ideoque vocantur *cete grandia*:» sic ille. Leviathan ergo cetum significat. Quod et manifeste satis indicat *Isa.* vi, cap. xxvii, 1, quem primo vocat *Leviathan*, postea nominat *cetum*, qui est in mari.

Hoc supposito, admiranda apparent, que Deus hic ipsi Jobo proponit dicens: «An extrahere poteris Leviathan hamo?» non quæcumque expiscationem B. Gregorius intelligendam voluit (dantur enim modum apud aliquas nationes, quibus facile hæc belluam expiscantur, quos S. Basilus hom. 10 in *Hexæm.* roenset) sed de piscatione que fit per arundinem, lineam et hamum, et hamum; quam ideo tanquam rem omni admiratione majorem et humanis viribus superiorem Deus proponit: «An extrahere poteris Leviathan hamo?» Qui enim fieri possit, ut accipiens homo arundinem, lineam et hamum ex ea pendentem, talem belluam valeat expiscari? Certe habæne, cap. 1, 43 varia instrumenta piscandi ponit, «sagenam, rete et hamum;» duo priora ad majores pisces, hæc ad minores: et salis notum est, cum qui arundine et hamo ad piscationem procedit neque intendere, neque posse capere nisi pisciculos parvulos, unde et talem piscatorem sæpe irridentur; quomodo ergo tam ingens bellua ita extrahi poterit? Quia imo Deus ipse paulo inferius fateri videtur, tam grandem esse hæc bestiam, ut nec sagenæ nec reti capi possit; unde interrogat vers. 26: «Numquid implebis sagenas pelle ejus, et gurgustium piscium capite illius?» *gurgustium piscium* vocatur instrumentum vimineum, quo pisces concluduntur, quasi indicans, nec illis uncis instrumentis piscatoriis, quibus capiuntur alii pisces, cetum seu balenam capi posse; quomodo igitur hamo posset extrahi? Hæc quidem admiranda sunt, et vires ac facultatem hominum excedunt; Deo tamen facilis sunt, qui non tantum se id facturum polli-

ceat, sed insuper linguam ejus fume ligaturum: ET FUNE LIGABIS LINGUAM EJUS. NUMQUID PONES CIRCULUM IN NARIBUS EJUS, AUT ARMILLA PERFORABIS MAXILLAM EJUS? — Miranda res, que namque manus tui valida esse potest, ut draconis hujus os aperiat, et dentes ejus minime reformidans, linguam ejus apprehendat et liget? et quis funis tam validus, ut dentibus ejus possit resistere, et linguam illius ingentem colligare? Præterea prædicit se immisurum circulum compressurum. *Numquid ponet circulum in naribus ejus?* S. Hieronymus transfert, *circumdabis capistrum naribus ejus*: habent balenæ, ut ait Plinius lib. IX, cap. vi, foramina aut orificia quedam in frontibus (Elianus lib. X, cap. 1, *fastuos* appellat) per que spirant; que propterea *naves* vocantur; per que ingentem aquarum copiam efflant et eructant. Imo B. Isidorus *balenæ* nomen deductum censet ab *emitendo* seu *effundendo* aquas: *balenæ* enim græce significat *effundere* et *emittere*, instar insularum lib. IX, cap. iv, id peculiare demonstrat de quadam balæmodi genere, quod propterea *emittens* a Græcis dicitur, id est *fator*, quod reflando solet ingentes nimbos emittere, de quo Strabo lib. XV, et alii quoque citat Pineda nos. Idcirco Deus paulo post sternutationem Leviathan formidabilem notat dicens (cap. xli, 9): «Sternutatio ejus splendor ignis,» quia mirum aquarum nimbos maxima vi per naves eructat; qui luce perfusi flammarum instar resplendent, ut vere videatur igneos fluvios per naves efflare, ut D. Thomas seq. cap. annotat lect. 2. Idcirco igitur tanquam rem summe difficilem proponit Deus: «Numquid ponet circulum in naribus ejus?» quo scilicet naves hujus immensæ bestie possit comprimere. Id Deus se facturum pollicetur; neque hoc solum, sed et frenum validum se immisurum in os ejus, quo crudelis illa bellua non secus quam equus duro robustoque freno continetur, quod expulso subdens: *Aut armilla perforabis maxillam ejus?* armilla nomen etsi communiter significat ornamentum brachii in modum circuli, ut idem sit quod brachiale; vox tamen hebræa significat instrumentum curvum instar uncini aut hami acuti; et hoc in loco capistrum seu validum frenum exprimit, quod ex uncinis componitur; et non quodcumque, sed acriter pungens et perforans labia et fauces, quibus ita infigitur, ut nullatenus excuti valeat; unde et Theodoretus transfert, *freno perforabis maxillam ejus*.

Mystice hæc omnia complerit Deus cum homo factus est, que mire explicat B. Gregorius lib. XXXIII *Moral.* cap. ix et seq. etiam ipsum explicat D. Chrysostomus hom. 5 in *Matth.* ex variis. Et certe concors est S. Patrum sententia, Deum sub typo *Leviathan* sui demonem ipsum exprimere voluisse, ut multa dicantur hoc in loco, que cetis convenire nullatenus aut difficile possint; sunt autem ipsi demoni propria, quem cum prius ex-

Deo factus
est balenæ
maximas
oculos
frangere
et capere.

Quæ sint
balenæ
naves?

Armilla
quid?

Leviathan
est
typus
demonis

Balenæ
mira
magitudo.

Homini
impossibile
est
balenam
hamo
capere.

pressisset ac delineasset sub specie *Behemoth*, qui est inter animalia terrestria ferocior; deinceps eundem describit sub specie *Leviathan*, qui inter animalia aquailla primas tenet. In primis enim, ut S. Gregorius annotavit, et S. Patres, Hieronymus in *Isai.* cap. xxvii, et Philippus, Beda, S. Thomas: et alii hoc in loco expendunt, nomen *Leviathan* egregie in demone quadrat: *Leviathan* enim, ut diximus, significat *additamentum eorum*, et derivatur a verbo *לָוַח* *lavah*, quod significat *addere*, adjungere, applicare, copulare, sociare; aut, ut alii clarius vertunt, idem est ac *sibi copulans*, aut adjungens, vel associans. Unde et tertius *Lie* filius vocatus est ab *Levi*, quæ postquam peperit dixit *Gen. xxix, 34*: « Nunc quoque copulabitur mihi vir meus, » id est, mihi adhaerebit, sociabitur, etc. Unde et recte in balenam tale nomen quadrat, aut quia unus piscis cum sit, in seipso omnes alios quasi copulatos et junctos tenet; quippe quæ habet omnium aliorum voracitatem, crudelitatem, agilitatem, etc., aut quia omnes pisces et quidquid invenerit sibi copulat et concorporat, deglutiens quidquid se illi obtulerit. Quapropter ut *Jonas* a seipso deglutiretur, preparatus est cæcis a Deo: cum enim animal hoc tam ingentis sit magnitudinis ac molis, summa fame ita perpetuo urgeatur, ut ne omnes pisces maris Mediteranei devoret, a Deo summa providentia cuncta disponente per fretum Gaditanum, tanquam per ostia valida, in magno Oceano tanquam in carcere inclusus sit, ut notant S. Patres in illud cap. vii, 12: « Numquid cæcis ego sum, quia conclusisti me carcere? » Optime ergo demoni tale nomen convenit, qui unus omnium piscium imo et omnium bestiarum in seipso unitos habet noxios crudelisque mores, ut alibi dictum est: qui non solum nunc, ut Christus dixit *Matth. xii, 44*, septemviro alios spiritus immundos et inimicos ad nos expugnandum sibi adjungit; sed et ab initio conatus fuit sibi copulare omnes angelos, quorum *Apoec. xii, 4* tertiam partem sibi adhaerentem traxit, sicut et a mundi exordio humanam naturam universam deglutire sibi copulare studuit; perpetuoque id salagit ut omnes devoret et in corpus suum trajiciat; quod ex ingenti iniquorum multitudine, quos sibi copulavit, tanquam ex membris constituitur, ut *Deus ibid.* describit, et B. Gregorius hic exponit.

Leviathan enim, ut diximus, significat additamentum eorum, et derivatur a verbo לָוַח lavah, quod significat addere, adjungere, applicare, copulare, sociare; aut, ut alii clarius vertunt, idem est ac sibi copulans, aut adjungens, vel associans. Unde et tertius Lie filius vocatus est ab Levi, quæ postquam peperit dixit Gen. xxix, 34: « Nunc quoque copulabitur mihi vir meus, » id est, mihi adhaerebit, sociabitur, etc. Unde et recte in balenam tale nomen quadrat, aut quia unus piscis cum sit, in seipso omnes alios quasi copulatos et junctos tenet; quippe quæ habet omnium aliorum voracitatem, crudelitatem, agilitatem, etc., aut quia omnes pisces et quidquid invenerit sibi copulat et concorporat, deglutiens quidquid se illi obtulerit. Quapropter ut Jonas a seipso deglutiretur, preparatus est cæcis a Deo: cum enim animal hoc tam ingentis sit magnitudinis ac molis, summa fame ita perpetuo urgeatur, ut ne omnes pisces maris Mediteranei devoret, a Deo summa providentia cuncta disponente per fretum Gaditanum, tanquam per ostia valida, in magno Oceano tanquam in carcere inclusus sit, ut notant S. Patres in illud cap. vii, 12: « Numquid cæcis ego sum, quia conclusisti me carcere? » Optime ergo demoni tale nomen convenit, qui unus omnium piscium imo et omnium bestiarum in seipso unitos habet noxios crudelisque mores, ut alibi dictum est: qui non solum nunc, ut Christus dixit Matth. xii, 44, septemviro alios spiritus immundos et inimicos ad nos expugnandum sibi adjungit; sed et ab initio conatus fuit sibi copulare omnes angelos, quorum Apoec. xii, 4 tertiam partem sibi adhaerentem traxit, sicut et a mundi exordio humanam naturam universam deglutire sibi copulare studuit; perpetuoque id salagit ut omnes devoret et in corpus suum trajiciat; quod ex ingenti iniquorum multitudine, quos sibi copulavit, tanquam ex membris constituitur, ut Deus ibid. describit, et B. Gregorius hic exponit.

Nomen significatio Leviathan optime convenit diabolo.

Christus est corpus, quod spiritus suo vivificat et regit; ac propterea omnes homines conatur sibi copulare et adjungere Patrem rogans Joan. xvii, 21, « ut omnes unum sint; » conaturque omnes in corpus suum trajicere, ut tanquam membra sua suo spiritu vivificentur. Unde et ipsi primo pastori, inquit S. Gregorius lib. XI Moral. cap. xxii, dictum est Actor. i, 13: « Macta, et manduca: » qui mactatur quippe vita privatur; id vero quod comeditur in comedentis corpus commutatur. Macta igitur, inquit, et manduca, id est pec-

calo, in quo vivunt, priva; et a seipsis illos in tum corpus convertit, etc. Diabolus et diverso impiorum omnium est caput, quorum universitas est ipse corpus, quod ille regit, gubernat, et spiritus suo iniquo animat; quem propterea *ibid.* cap. xli, 25 Deus, eandem sequens loquendo rationem, caput omnium iniquorum appellavit: « Ipse est caput super universos filios superbiæ, » quos tanquam corpus ejus describit dicens cap. xli, 6: « Corpus illius quasi scuta fusilia, compactum squamis se prementibus: » hæc idcirco summa ipsius cura, omnes homines sibi sociare, in tale corpus trajicere, et in membra que sibi cohaereant transmutare. Hic ergo Leviathan aut balena erat in hoc mari magno supremam habens potestatem, ut pleno ore illius princeps diceretur, nec talem erat qui hanc vastissimum belluam posset expiscari, neque potestas erat in terra quæ ei posset comparari. Quare Deus nostri miseratus, suaque omnipotentia usus, manum apposuit, ut eam caperet, ligaret, infrenaret, et jam infirmam nobis exponeret revincendam, juxta id quod eodem sub typo Pharaonis regis Ægypti eadem fuerat *Ezech. xxix, 3*: « Ecce ego ad te draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, et dicis: Meus est fluvius, etc., extraham te de medio fluminum, et ponam frenum in maxillis tuis, » etc. Eum itaque Deus cepit, et extraxit hamo: Christus enim Dominus recte hamus vocari potest, hamus namque piscatorius in se ferream aut eream habet naturam fortissimam; sed ita coherpetus est rubra carne vermiculi, ut vere nihil aliud quam quidam vermiculus videatur. Ita Christus in se veram habebat naturam divinam, nam verus erat Deus, æqualis Patri, coopertus tamen carne rubra vermiculi, id est hominis, qui in Scriptura sæpe *vermis* dicitur; atque hoc modo *Rom. viii, 3*, « factus est in similitudinem carnis peccati, » taliterque ea fuit coopertus, ut ab omnibus velut vermis, id est communis homo et peccator haberetur; unde et per os David de se prædixerat *Psal. cxi, 7*: « Ego autem sum vermis. » Ostendit autem Paulus naturam ejus divinam, fortitudinem plusquam ferream, infirmitate carnis convestitam, dicens *Philip. ii, 6*: « Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo: sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus; » quod et B. Joannes significavit cum dixit *Joan. i, 14*: « Et verbum caro factum est. »

Diabolus caput impiorum considerat omnes sibi incorporato.

Deus diabolum hamo divinitatis carne humanitate vestito cepit.

Ecce ergo hamus esca carnis vestitus, quem Deus Leviathan, id est diabolus objicit; qui videns vermiculi speciem, accessit pleno ore Christum volens deglutire: nec enim fore suspicabatur, ut humanitatem et infirmam carnem aggressus in divinitatem incurreret. Sicut ergo apposta hamo esca pisces decipimus, qui videntes escam, hamum non considerant, et volentes escam capere, hamo capiuntur: sic et diabolus configit, dum tantum corpus hominis in Dei Filio consti-

Deus diabolum hamo divinitatis carne humanitate vestito cepit.

derat, et Deum in corpore non agnosci, quasi ad præparatam sibi prædam solita aviditate festinat; sed dum vult avidus prædam rapere, ipsemet draco velut piscis adductus in hamo præda Domini factus est. *Et posuit circum in naribus ejus: nares enim in Scriptura sacra indicant iracundiæ et superbiæ spiritum: qui namque eo agitur, narium respiratio illum demonstrat.* Hanc ergo belluam cælo expulsam Joannes visus est conspiceret maxima ira concitatum quasi ingentes aquarum nimbos naribus efflantem, et terre marique exitium minitantem, quapropter clamat *Apoec. xii, 12*: « Vae terre et mari, quia diabolus descendit ad vos magna iram habens; » sed Christus audacem ac superbum ejus iracundiam, qua in homines sæviebat, ita compressit, ut jam coram servis Dei vix audeat hiscere aut respirare. *Et armilla perforavit maxillam ejus*, id est tam validum freno repressit, et ita violentum ejus impetum coercuit, ut vel pueri jam illudere illi possint. Pulchre ad hunc locum B. Petrus Damiani *Serm. 48*: « Per Leviathan, inquit, cæcis ille devorator humani generis designatur, qui dum se divinitatem homini addere spondit, immortalitatem sustulit: qui prevaricationis quoque culpam, quam primo homini propinavit, dum se sequentibus pessima persuasionem multiplicat, penas eis sine cessatione coercerat. Armilla igitur Dominus per electos suos maxillam Leviathan perforat, quia ineffabili misericordiæ suæ potentia malitiæ antiqui hostis obviat, ut aliquando eos etiam, quos jam cepit, amittat: et quasi ab ore ejus cadunt, qui post perpetratas culpas ad innocentiam redeunt. Quis enim ore illius semel captus maxillam ejus evaderet, si perforata non esset? » Idem hom. *46 De Nativ. B. Mariae*: « Hunc ergo, inquit, Pater omnipotens hamo cepit, quia ad mortem illius unigenitum Filium incarnatum misit; in quo et caro passibilis videri posset, et divinitas impassibilis videri non posset. Cumque in eo serpens iste per manus persequentium escam corporis momordit, divinitatis illum aculeus perforavit. Prius vero eum in miraculis Deum cognoverat, sed de cognitione ad dubitationem cecidit, quando hunc passibilem vidit. Quasi hamus ergo fauces deglutientes tenuit, dum in illo esca carnis apparuit, quam devorator appeteret; et divinitas passionis tempore latuit, quæ necaret. In hamo ejus incarnationis captus est, quia dum in illo appetit escam corporis, transfusus est aculeo divinitatis: ibi quippe inerat humanitas, quæ ad devoratorum duceret; ibi divinitas, quæ perforaret; ibi aperta infirmitas, quæ provocaret; ibi occulta virtus, quæ raptoris fauces transfigeret. In hamo igitur captus est, quia inde interit, unde momordit, et quos jure tenebat mortales perdidit: quia eum, in quo jus non habuit mortis, appetere in morte præsumpsit. »

22 et 23. Numquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia? Numquid feriet te gem

FACTUM, ET ACCIPIES EUM SERVUM SEMPERNUM? — Qui vincti sunt potentiori hoste, et periculum imminet servituti aut cædis, cum lacertis ac viribus nequeunt propulsare periculum, ad preces confugiunt et supplices lacrymas, quantumvis prius spiritus habuerint arrogantes. Petiit ergo a Jobo Deus, numquid eo adacturo sis prostratum jam marinum hoc monstrum, ut despondeat animum, et nihil in suis viribus pulet esse subsidii, et ad supplices preces, quod hostes faciunt superati, confugiat; vel, numquid ad eam conditionem adducturus sis cetum, ut vitam, quam jure victoriæ jam victus amiserat, cum æterna servitute commutet. Notum est enim perpetuo servituti nexu redimi vitam, quæ fuerat ferro legitime devota: nam qui jure belli occidi potuit, non duram subito conditionem, si paratam mortem cum longa servitute commutet; neque cum illo injuste agit aut crudeliter victor, si servilitus notis ingenuam compungat faciem, dum vitam concedat, quam amittere potuit, qui ad illum usque articulum victoriæ jam victus amiserat. Sic III *Reg. xx, 32* sane fecit Benadad cum victus esset ab Achab, eo se demittens subita verum inclinacione percussus, ut servum se ultro offerret, vite tantum possessione contentus; sed nunquam, inquit, istiusmodi conditionem accipiet Leviathan: quia nunquam quis illum sub suam potestatem adducet: ita Sanctus noster. Allegorice S. Gregorius lib. XXXIII *Moral. cap. xii*: « Si, inquit, ad personam Filii hæc verba referantur, incarnato ei mollia loquebatur cum diceret *Marc. i, 24*: *Scio quis sis Sanctus Dei.* Ad quem Leviathan iste multiplicavit preces, cum per subditam sibi legionem dixit *Luc. iv, 34* et *Matth. viii, 31*: *Si ejectiones nos, mitte nos in gregem porcorum.* Quamvis intelligi potest appetius, quia ad Dominum preces multiplicat, cum extremi die judicii iniqui, qui ejus corpus sunt, sibi parci deprecantur; cum membra ejus, videlicet reprobi, sero clamantes dicunt *Matth. xxv, 11*: *Domine, Domine aperi nobis*, quibus protinus dicitur: *Nescio vos.* Tunc etiam Dominus per membra sua mollia loquetur, quando multi ex ejus corpore dicitur *ibid. vii, 22*, *Domine, Domine, nomine tu nomine tuo prophetavimus?* » etc.: ita Gregorius, qui *ibid. cap. xii* pulchre ostendit, quomodo diabolus in hac vita nesciens sanctorum usus servit, et tentationis licentia quasi ex pacto accepta voluntatem suam impetando; sed voluntate Dei ligatur, ut electos et volens tenet et nesciens probet.

Mora cum servitute commutetur solida.

Preces impiorum in iudicio.

Nulla sane vis, nulla oppositio, nulla adeo est contraria potestas, quæ justis viris non serviat, ut juxta præscripti a Deo finis viam vadant: regnum Joseph præscriptum, ut eliminarent fratres Josephum vendunt, et Ismaelitarum servum faciunt. Quid regi magis contrarium quam servitio et habitus? at tamen quando ad servitium, tunc ad regnum abiit: sic D. Gregorius homil. 24 in *Ezech.*: « Quia, inquit, mutari Dei con-

Ipsemet contrarietas justis serviat sicut glorianna.

